

NA'L-I ŞERİF

□ TÜRK EDEBİYATI. Na'l-i şerif, İslâmî edebiyatta hem Resûl-i Ekrem'in zati hem de ayağının kutsiyetine nisbetle iki yönden önemli görülmüştür. Hz. Peygamber'in giydiği ayakkabılar (huff ve na'l) na't ve mevlidlerin yanı sıra sîre ve şemâil gibi eserlerde "na'l-i pâk, na'l-i şerif, na'l-i mübârek, na'l-i saâdet, na'l-i resul, başmak-ı şerif" gibi isimlerle anılmıştır. Resûlullah'ın "kadem-i şerif" veya "nakş-i kadem-i saâdet" denilen ayak izleri de İslâmî edebiyatta intikal etmiş ve her iki konuda müstakil manzumeler kaleme alınmıştır. Bu arada Hz. Peygamber'in ayakkabılarını saklama ve kendisine giydirme görevi sebebiyle "sâhibü'n-na'leyn" diye anılan İbn Mes'ûd hakkında da şiirler yazılmıştır (M. Abdülhay el-Kettânî, s. 169, 170).

Na'l-i şerif için yazılan manzumelerde, içinde Resûl-i Ekrem'in ayak izinin bulunduğu evlerin yanmayacağı ve ziyaretçiden mahrum kalmayacağı, ayrıca ayağının izini gören kimsenin gözlerine hastalık âriz olmayacağı ve nakş-i kademe yüz sürenlerin insanların ve cinlerin zararına uğramayacağına dair inanca yer verilmesi bunların yazılmasına rağbetin sebeplerini de ortaya koymaktadır. Arap edebiyatında Hz. Peygamber'in ayakkabılarıyla ilgili elli küsur eser olduğu ileri sürülmektedir. Bunların yazarları arasında Ebû'l-Yümn İbn Asâkir, Sirâcüddin el-Bulkinî, Büstî, Şemseddin Muhammed b. İsâ el-Makkarî sayılabilir.

Hadis kaynaklarında ayrıntılı biçimde tarif edilen Resûl-i Ekrem'e ait ayakkabılar Osmanlı kültüründe "başmak-ı şerif" diye de anılır. Na'l-i saâdetlerden birinin 1872 yılında İstanbul'a getirilişini anlatan şiirler yazılmıştır. Şirinzâde Hâfız Sâdeddin'in, bu yolculukla ilgili olarak yazdığı mesnevi şeklindeki 235 beyitlik "Na'l-i Resûl" manzumesini (Millîyet Ktp., Manzum, nr. 1407) Nihat Öztoprak neşretmiştir (bk. bibl.). Manzumeden müellifin bu yolculukta bizzat bulunduğu ve bu sırada oluşan mânevî ortamı müşahede ettiği anlaşılmaktadır. Na'l-i şerifin İstanbul'a nakli sırasında onu ziyaret eden Trabzonlu Emin Hilmi Efendi'nin hissiyatına dair fıkra ise münşeatinde yer almaktadır (*Divan ve Münşeât*, s. 243-247). Bir başka manzume ise şair Senîh'e aittir (Aydın, s. 123). Şairi meçhul bir manzume de Topkapı Sarayı'ndaki resm-i kadem-i şerif üzerinde bulunan şu dörtlüktür: "Fahr-i rusûlü bâis-i rahmet biliriz biz / Hâk-i rehini kühl-i saâdet biliriz biz / Nakş-i kademi başımız üstünde yer etsin / Yüz sürmeyi sermâye-i devlet biliriz biz" (a.g.e., s. 123).

BİBLİYOGRAFYA :

Emin Hilmi Efendi, *Divan ve Münşeât*, Trabzon 1293, s. 243-247; M. Abdülhay el-Kettânî, *Hz. Peygamber'in Yönetimi: et-Terâtibü'l-idâriyye* (trc. Ahmet Özel), İstanbul 2003, I, 168-171; Nihat Öztoprak, "Na'l-i Resûl Manzumesi", *Ayakkabı Kitabı* (haz. Emine Gürsoy Naskali), İstanbul 2003, s. 93-115; Hilmi Aydın, *Hırka-i Saadet Daîresi ve Mukaddes Emanetler*, İstanbul 2004, s. 118-135; Nebi Bozkurt, "Kadem-i Şerif", *DİA*, XXIV, 57-58.

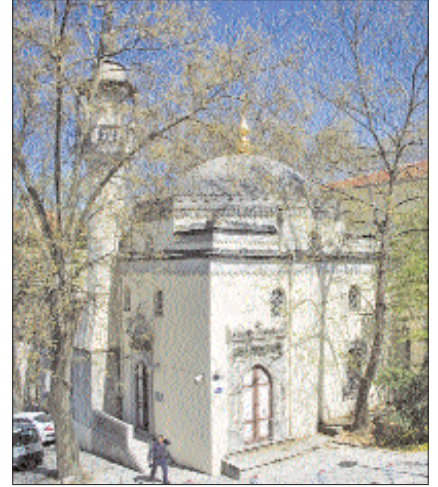
VİLDAN SERDAROĞLU

NALLİ MESCİD

İstanbul Çağaloğlu'nda
Fâtiht Sultan Mehmed dönemine
ait mescid.

Bâbiâli'de İstanbul valilik binasının yakınında bulunduğu için Bâbiâli Mescidi veya bânisine nisbetle İmam Ali Mescidi diye anılırsa da bir zamanlar minare kürsüsünde bulunan nal şeklindeki izlerden dolayı halk arasında Nallî Mescid olarak tanınır. *Hadîkatü'l-cevâmi'*de Akşemseddin'in akrabası İmam Ali tarafından yaptırıldığı kayıtlıdır. Fâtiht Sultan Mehmed'in sadrazamı Mahmud Paşa vakfına bağlı olduğu belirtilmiş de Ekrem Hakkı Ayverdi, Mahmud Paşa'nın vakfiyesinde isminin geçmediğini yazmaktadır (*Osmanlı Mi'mârisi III*, s. 475). Minberini Hekimoğlu Ali Paşa'nın kardeşi Feyzullah Efendi koydurmuştur. Yapı inşa edildiği dönemin özgün mimarisine göre büyük ölçüde değişikliklere uğramıştır. Nitekim caminin ana kapısı üzerinde yer alan âyet (en-Nisâ 4/103) levhasındaki 1283 (1866) ve yan cephede açılan kapının üzerinde bulunan hadis levhasındaki 1320 (1902) tarihleri söz konusu tâdilâtlarla ilgili olmalıdır. Bina Cumhuriyet döneminde 1961-1962, 1968 ve 1993 yıllarında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilmiştir. Asıl yapı, üzeri bir kubbe ile örtülü kare planlı harimle son cemaat revakından ibaretken Sultan Abdülaziz devrindeki tâdilât sırasında harimin kuzey duvarına yakın bir parçasının duvarla kesilerek son cemaat yeri haline getirildiği anlaşılmaktadır.

Yapıda kenarları 8,5 m., kalınlıkları yaklaşık 1 m. olan masif duvarlar bağlantıları Türk üçgenleriyle sağlanmış olan kubbeyi taşımaktadır. İnce uzun, gösterişsiz bir niş halindeki mihrabı iki yandan yivli sütunçelerle sınırlanmakta, mihrabın kavsarasında baklava dilimli mukarnas alçı süslemeler bulunmaktadır. Yine mukarnaslı çift sıralı bir bordürün üstünde rümi ve palmetlerden meydana gelen süslemeli bir alınlık yer almaktadır. Ahşap olan minber

Nallî Mescid – Çağaloğlu / İstanbul

ve vaaz kürsüsü bitkisel süslemeli olup üzerindeki motifler kabartma olarak beyaz boya üzerine altın yaldızla belirginleştirilmiştir. Minber külâhi ucu sivriltilmiş soğan kubbesiyle Doğu etkisi taşımaktadır. Hünkâr mahfiliiyle olan bağlantıyı ahşap korkuluklu bir merdiven temin etmektedir. Nallî Mescid alt sırada dört büyük, mahfil hizasında sekiz ve kasnak üzerindeki dört küçük pencereden ışık alan, oldukça aydınlık bir yapıdır. Çok renkli revzenlerin bulunduğu orta sıradaki pencerelerin doğu duvarında mahfile yakın olanı ile kuzey duvarındaki iki pencere örülmüştür.

Üç kapısından kuzey cephesindeki ana kapıya geometrik desenli geçmeleri olan ajurlu korkuluğa sahip bir merdivenle ulaşılır. Üzerindeki âyet levhasının hattı Kazasker Mustafa İzzet Efendi'ye, batı cephesindeki kapının yazısı Sâmî Efendi'ye aittir. Doğu cephesindeki pencereden bozma kapı ise hünkâr mahfiline açılır. Mescidin beyaz, siyah, koyu sarı ve kiremit rengi hâkim kalem işi süsleri bitkisel kompozisyonlar içermektedir. Kesme taştan inşa edilmiş olan yapının yine aynı malzemeden yapılan tek şerefeli minaresi, mescidin kuzeydoğu köşesine yakın ve cepheden taşkın olmasına rağmen kapısı yapının içindedir. Yüksek bir kürsü üzerinde yükselen bodur gövdesi bir bilezikle son bulduktan sonra sekiz sıra stalaktitli şerefe altı başlar. İnce sütunçelerin desteklediği İran tarzı bir sakifenin örttüğü peteğin üstünde soğan şeklinde bir külâh bulunmaktadır. Minaresindeki bu görünüm, kubbe eteğindeki palmet kuşağıyla çatı saçağındaki sta-